

Pelēko kāpu un klaju iekšzemes kāpu apsaimniekošanas vadlīnijas

Šīs vadlīnijas attiecas uz Eiropas Savienībā aizsargājamiem biotopiem: 2130*Ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas, 2140*Pelēkās kāpas ar sīkkrūmu audzēm, 2170 Pelēkās kāpas ar ložņu kārkli, 2330 Klajas iekšzemes kāpas. Ar Ministru kabineta noteikumiem šie biotopi ir iekļauti Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā. Vadlīniju mērķis ir sekmēt minēto biotopu apsaimniekošanu, saglabājot dzīvotnes to raksturīgām sugām, kā arī ainavas un biotopu daudzveidību.

Pelēkās kāpas un klajas iekšzemes kāpas raksturo augājs, kurā augstu īpatsvaru veido ķērpji, sūnas un lakstaugi vai sīkkrūmi, vai arī zemi kārkli.

Draudi, ietekmes

- Krasta stiprināšana (kārkli, būves u.c.)
- Apsaimniekošanas samazināšana vai pārtraukšana
- Nepiemērota apsaimniekošana (pārmērīga pļaušana)
- Krasta erozija (klimata pārmaiņas)
- Zemes lietojuma veidu maiņa
- Pārmērīga apmeklētāju slodze
- Pielūžņojums un sadzīves atkritumi
- Agresīvu svešzemju augu sugu ieviešanās
- Eitrofikācija

„Ideālais biotops”

- Sausas, atklātas vietas
- Smilšu pārpūšana mērenāka nekā priekškāpās
- Sāk veidoties augsne (uzkrājas trūds, veidojas humuss)
- Koku un augstu krūmu nav vai to maz
- Augājam ir mozaīkveida struktūra
- Vietvietām ir atklātas smilts laukumi
- Dominē biotopam raksturīgās sugas
- Sastopamas aizsargājamās augu, ķērpju un dzīvnieku sugas
- Nav veģetācijas ar augstu un blīvu zelmeni
- Nav agresīvu svešzemju sugu

Sekas

- ⊖ Kāpas aizaug ar kokaugiem, palielinās apēnojums
- ⊖ Samazinās atklāto kāpu platība, kas būtiski ietekmē ainavas daudzveidību
- ⊖ Sarūk biotopam raksturīgo augu, ķērpju un dzīvnieku sugu skaits
- ⊖ Izzūd aizsargājamās sugas
- ⊖ Veidojas kūla, nobiras, palielinot augsnes mitrumu
- ⊖ Notiek biotopu sadrumstalošana
- ⊖ Samazinās sugu izplatīšanās iespējas
- ⊖ Sāk dominēt agresīvās augu sugas: krokainā roze, pabērzu smiltsērķšķis u.c.
- ⊖ Izzūd putnu ligzdošanas vietas
- ⊖ Iznīcināts kāpu reljefs, dzīvotnes kukaiņiem

Galvenie mērķi

- Nodrošināta pelēko kāpu un klaju iekšzemes kāpu pašatjaunošanās to areālā Latvijas piekrastē, saglabājot šīs kāpas visās to attīstības stadijās.
- Saglabātas pietiekoši lielas vienlaidus pelēko kāpu platības, kurās garantētu putniem nozīmīgas dzīvotnes.
- Samazinātas svešzemju sugu platības un apturēta to invāzija pelēkajās kāpās un klajās iekšzemes kāpās.

Biotopu atjaunošanas un uzturēšanas metodes

Pelēko kāpu un klaju iekšzemes kāpu biotopiem ir ne vien augsta bioloģiskā vērtība, bet arī **liela nozīme augstvērtīgu dabas un kultūrvēsturisko ainavu saglabāšanā**. Šo kāpu attīstība ilgstoši ir bijusi saistīta ar **tradicionālām zemes apsaimniekošanas metodēm**. Biotopu saglabāšanas ideālais modelis būtu attiecīga saimniekošanas veida uzturēšana.

Pirms apsaimniekošanas pasākumu veikšanas ir jāizvērtē ne tikai šo kāpu un apkārtnējo biotopu pašreizējais stāvoklis, ietekmējošie faktori, bet vispusīgi jāizstudē arī konkrētās vietas vai pat plašākas teritorijas vēsturiskā attīstība. Jāizzina, kā agrāk šīs kāpas izmantotas un aizsargātas. Jāatceras, ka veicamo pasākumu izvēle būs atkarīga no sasniedzamā mērķa un iespējām.

Metodes nosaukums	Īss metodes raksturojums
Neiejaukšanās dabiskos procesos	Iesakāma tajās teritorijās, kurās smilšu pārpūšana un kāpas stabilizēšanās atrodas zināmā līdzsvarā mūsdienu jūras krasta procesu ietekmē un optimāli apstākļi ilglaicīgi pastāvējuši arī bez cilvēka iejaukšanās.
Koku un krūmu apauguma novākšana	Mērķteritorijā jāizzāģē gandrīz visi koki, atstājot, piem., 5-8 kokus vienā hektārā. Atsevišķu koku, t.sk., nolūzušu vai nozāģētu lielu dimensiju koku, atstāšana ir svarīga bezmugurkaulnieku dzīvotņu nodrošināšanai. Nozāģētie koki un to zari jāsavāc un jāaizved no kāpas vai arī jāsadedzina vietās, kur izveidojies blīvs trūda slānis. Optimālais laiks ir augusts-septembris vai ziemas periods, kad vismazākā ietekme uz putniem. Periodiski jāveic mazo priedīšu „ravēšana”.
Nobiru novākšana	Ar grābekli vai citu darbarīku nobiras sagrābjamas kaudzēs, sadedzināmas vai aizvedamas no atjaunojamās teritorijas.
Augsnes virskārtas noņemšana	Mazās platībās var veikt ar grābekli, lāpstu vai kapli, lielās platībās nepieciešams izmantot attiecīgu tehniku, ar kuras palīdzību var norakt vai nošķūrēt nevēlamo augsnes virskārtu. Savāktā trūdainā augsne ir jāaizved no kāpas.
Zemsedzes un zemsegas kontrolēta dedzināšana	Pēc augāja apauguma noņemšanas jāļauj augsnes virskārtai apzūt. Visi dedzināšanas darbi labāk veicami vēlā rudenī (septembrī, oktobrī), stingri ievērojot ugunsdrošības noteikumus.
Augsnes virskārtas uzirdināšana	Ar traktortehniku uzaramas joslas vai laukumi ~15-30 cm dziļumā.
Smilšu uzbēršana uz zemes virskārtas	Smiltis būtu uzberamas vismaz 0,5-1 cm biezumā. Šāda biotopu piebarošana ar smiltīm veicama vien tad, ja nav iespējams nodrošināt atklātas smilts laukumus, uzarot vai citādi radot nepieciešamo traucējumu.
Ganīšana	Izmantojamas galvenokārt ekstensīvas noganīšanas metodes rudenī, atvedot lopus konkrētā teritorijā tikai uz noteiktu laiku.
Pļaušana	Ieteicama rudenī vietās, kur sāk izplesties augstās graudzāles vai smilts grāslis. Pļaujams pēc iespējas zemāk. Visa zāle jāaizvāc no biotopa.
Tūrisma infrastruktūra	Ierīkojama maksimāli ārpus vērtīgākiem kāpu biotopiem un sugu atradnēm, kā arī Natura 2000 vietām. Rekreācijas radītās slodzes mazināšanai ir vēlama gājēju laipu, atpūtas vietu, skatu laukumu u.c. infrastruktūras elementu ierīkošana.
Invazīvo sugu ierobežošana	Plašāk izmantojama ir invazīvo augu mehāniska ierobežošana, tos nozāģējot, nocērtot, izraujot, pļaujot, vēlāk noganot. Atsevišķos gadījumos ir pieļaujama un efektīvi izmantojama invazīvās sugas lapu apsmidzināšana ar herbicīdiem.